

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ГУМАНІТАРНОЇ, ФІЛОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ І НАУКИ»

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальностями: С4 Психологія; В11.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська; А2 Дошкільна освіта; Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література); А6 Спеціальна освіта (А6.01 Логопедія); П10 Соціальна робота та консультування; А4.01. Середня освіта (Українська мова і література); А4.021 Англійська мова та зарубіжна література; А3 Початкова освіта; D3 Менеджмент; А1 Освітні науки; А4.10 Середня освіта (Технології)

УДК 378.016:[1:37:001](072)

М54

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри
філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
(протокол № 7 від 05 лютого 2026 року)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету»
(протокол № 9 від 26 березня 2026 року)*

Укладач:

Ємельяненко Ганна Дмитрівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Богданова Наталія Григорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри освітніх технологій та охорони праці Бахмутського навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Дьяковська Галина Олександрівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

М54 Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія освіти і науки» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальностями: С4 Психологія; В11.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська; А2 Дошкільна освіта; А4.01 Середня освіта (Українська мова і література); Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література); А6 Спеціальна освіта (А6.01 Логопедія); І10 Соціальна робота та консультивання; А4.01. Середня освіта (Українська мова і література); А4.021 Англійська мова та зарубіжна література; А3 Початкова освіта; D3 Менеджмент; А1 Освітні науки; А4.10 Середня освіта (Технології) / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; уклад. Г. Д. Ємельяненко. Дніпро; Слов'янськ, 2026. 75 с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Видання містить систематизований навчальний матеріал, методичні вказівки, контрольні питання, завдання для самостійної роботи та список рекомендованої літератури. Спрямоване на поглиблення знань з філософії освіти і науки, розвиток критичного мислення та навичок самостійного аналізу сучасних освітніх і наукових проблем.

УДК 378.016:[1:37:001](072)

© ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет
© Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
© Г. Д. Ємельяненко, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Опорний конспект лекцій.	
Розділ I. Освіта в контексті філософської рефлексії	6
Опорний конспект лекцій.	
Розділ II. Логіка та методологія наукового дослідження	9
Глосарій	14
Контрольні та тестові завдання	20
Теми есе	68
Питання до самостійного опрацювання	70
Рекомендована література та інтернет-ресурси	73

ВСТУП

Освітня компонента «Філософія освіти і науки» є складовою професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та має на меті формування глибокого розуміння філософських основ освітньої та наукової діяльності. Вивчення цієї дисципліни сприяє розвитку критичного та аналітичного мислення, здатності до оцінки сучасних освітніх і наукових парадигм, а також умінню застосовувати філософські підходи у практичній діяльності за обраною спеціальністю.

Предметом є: дослідження філософських основ освітньої та наукової діяльності, аналіз історії розвитку філософських концепцій освіти та науки, сучасних теоретичних підходів та проблем взаємодії освіти, науки і суспільства.

Мета: формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти глибокого розуміння філософських засад освітньої та наукової діяльності, розвитку критичного та аналітичного мислення, здатності до оцінки сучасних освітніх і наукових парадигм та застосування філософських підходів у професійній діяльності.

Завдання дисципліни:

1. Ознайомлення з історією розвитку філософії освіти і науки та основними концептуальними підходами.
2. Аналіз сучасних теоретичних моделей освіти та науки, їхньої ролі у суспільстві.
3. Розвиток умінь критично оцінювати освітні та наукові процеси, формулювати власні наукові та педагогічні висновки.
4. Формування здатності застосовувати філософські принципи у вирішенні професійних та практичних завдань.
5. Стимулювання активної пізнавальної діяльності через самостійну роботу, аналіз текстів класичних і сучасних авторів, підготовку презентацій та дослідницьких проєктів.

6. Підготовка магістрів до інтеграції філософських знань у педагогічну та наукову практику, забезпечуючи професійну самостійність та інноваційність.

Методичні рекомендації містять систематизований матеріал, що охоплює історію розвитку філософії освіти і науки, сучасні теоретичні підходи, ключові концепції та проблеми взаємодії освіти, науки і суспільства. Кожна тема супроводжується методичними порадами, завданнями для самостійної роботи, контрольними питаннями та списком рекомендованої літератури, що забезпечує ефективне опанування матеріалу та розвиток професійних компетентностей магістрів.

Особлива увага приділена міждисциплінарним зв'язкам філософії освіти і науки з іншими галузями знань, що дозволяє здобувачам усвідомити роль освіти та науки у сучасному суспільстві та підвищити якість своєї професійної підготовки.

Рекомендації розраховані на використання як у аудиторних заняттях, так і для самостійної роботи здобувачів, забезпечуючи гнучкий та ефективний підхід до вивчення дисципліни. Важливою складовою посібника є розвиток у студентів умінь формулювати власні наукові та педагогічні висновки, аналізувати проблемні ситуації та шукати шляхи їх вирішення на основі філософських принципів. Це сприяє підготовці майбутніх педагогів, науковців і фахівців, здатних до інноваційної діяльності та критичного осмислення освітніх процесів у різних контекстах.

Крім того, методичні рекомендації покликані стимулювати активну пізнавальну діяльність магістрів через виконання практичних завдань, роботу з текстами класичних і сучасних авторів, підготовку презентацій та дослідницьких проєктів.

Такий підхід сприяє формуванню у студентів компетентностей, необхідних для професійної самостійності та ефективної інтеграції філософських знань у педагогічну та наукову практику.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

РОЗДІЛ I. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Тема 1. Філософія освіти в структурі філософських знань

Мета вивчення: визначити об'єкт, предмет, завдання та комплексний (інтегративний) характер філософії освіти

Зміст заняття:

1. Філософія і освіта: контекст взаємодії
2. Проблемне поле філософії освіти. Об'єкт, предмет і завдання філософії освіти
3. Освітні парадигми сучасності

Основний зміст:

Питання 1. Філософія освіти поступово набуває статусу раціонально оформленого дискурсу, демонструючи сходження освітнього знання до систем загальної філософії, трансформацію та координацію останніх відповідно до цих знань.

Питання 2. Філософія освіти має могутній прогностичний потенціал, вона не може не висувати проекти освіти майбутнього, які безперечно повинні співвідноситися з соціокультурними ресурсами, але можуть випереджати свій час, задаючи перспективу розвитку освітньої системи, педагогічної думки і соціокультурної дійсності.

Питання 3. Нова соціокультурна реальність вимагає нового рівня філософського осмислення змісту та форм освіти і освітніх взаємодій, відходу від парадигми «абстрактної людини» та «індустрії» в освіті до парадигми особистісно орієнтованого навчання, спрямованого на формування особистості, здатної до вільного дискурсу, саморефлексії та саморозвитку.

Тема 2. Феномен освіти в історико-філософському дискурсі

Мета вивчення: визначити вплив філософії на формування і розвиток освітнього простору та освітніх взаємодій

Зміст заняття:

1. Осмислення освіти в історико-філософській думці Стародавнього Світу.
2. Філософсько-педагогічні ідеї від середньовіччя до Просвітництва.
3. Освітні ідеї в некласичній філософії.
4. Освіта в парадигмі української дійсності і філософії.

Основний зміст:

Питання 1. Освіта як практична філософія. Платон та його вчення про пайдею. Принцип калокагатії. Евдемоністична спрямованість педагогічних поглядів Арістотеля.

Питання 2. Філософська і педагогічна схоластика. Християнська теологія Фоми Аквінського і система освіти й виховання середньовічного суспільства. Ідеал гармонійно розвиненої людини періоду Ренесансу. Натуралістична теорія вільного розвитку людини у філософії Ж.-Ж. Руссо. Філософія Гельвеція про соціальне середовище та його роль у вихованні. Філософський світогляд і педагогічні ідеї І. Канта. Г. Гегеля.

Питання 3. Прагматично-інструменталістська філософія освіти. Д. Дьюї та тези про трудову школу. Гуманітарні напрямки в сучасній західній філософії освіти. Антропологічний зміст опозиції «раціональне-ірраціональне» в західній філософії освіти.

Питання 4. Релігійний характер етики Г. Сковороди, вчення про споріднену працю та принцип нерівної рівності і його роль в освітньо-педагогічній думці. Етичні засади української «філософії серця». Завдання та основи освіти за К. Ушинським

Тема 3. Освіта як вид духовного виробництва і соціальний інститут

Мета вивчення: сформулювати розуміння соціокультурних контекстів освіти та роль освіти в процесах соціалізації особистості

Зміст заняття:

1. Структура та специфіка духовної культури
2. Становлення освіти як соціального інституту

3. Освіта як інститут соціалізації та самореалізації людини

Основний зміст:

Питання 1. Під духовним виробництвом зазвичай розуміють створення ідей, творів мистецтва, музичних творів, художніх образів, духовних цінностей. Подеколи вважають, що створення «духовних суспільних зв'язків людей» та створення самої людини (оскільки вона є також у певному сенсі істотою духовною) є також процесом духовного виробництва.

Питання 2. Через освіту здійснюється передача інформації про нагромажені людством цінностей матеріальної і духовної культури, забезпечується наступність у розвитку суспільного виробництва. Отримування та засвоєння знання - це провідна форма діяльності суб'єкта, його соціалізації.

Питання 3. Метою освіти в ньому визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної самосвідомості, взаємоповаги між націями і народами

Тема 4. Феномен особистості і філософське осмислення можливостей освіти

Мета вивчення: визначення та осмислення екзистенціалів людського буття, меж та можливостей освіти у формуванні особистості

Зміст заняття:

1. Філософське осмислення співвідношення в людині природного і соціального
2. Освіта як духовний горизонт особистості

Основний зміст:

Питання 1. У ХХІ столітті філософія звертається до осмислення своєї придатності в сферах соціокультурної практики, її увага зміщується від абстрактної метафізичної проблематики до людино вимірних аспектів осмислення реальності. Філософія освіти покликана дати більш адекватний інструментарій формування і розвитку людини. Сутність людини треба шукати не в особливостях нейрофізіологічних або генетичних структур, а в її відношенні до світу, яке у людини відмінне навіть від самих найближчих її родичів по біологічному виду.

Питання 2. Основні аспекти проявів особистості у процесі навчання. Особистісна орієнтація сучасної освіти та її роль у формуванні автономності. Духовність як фундамент автономного суб'єкта освіти. Аксіологічні виміри освіти та їх значення для розвитку ціннісного світогляду.

РОЗДІЛ II. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Тема 5. Наука в культурі сучасної цивілізації

Мета вивчення: осмислити феномен науки, визначити її корені, зв'язок із засадами людського буття, особливе значення має виважена оцінка феноменів науки в їх значенні для людини та історії

Зміст заняття:

1. Наука у системі культури. Багатоаспектність феномена науки
2. Наука як система знань, пізнавальна діяльність, вид духовного продукування і як соціальний інститут
3. Функції наукового знання

Основний зміст:

Питання 1. Розгляд науки стосовно світу культури може здійснюватися в кількох можливих проєкціях. Найбільш простою є просторова проєкція: наука посідає певне місце у світі культури, тобто має межі. Для того, щоб окреслити контури науки в першому наближенні, можна абстрагуватися від точного визначення того, що таке наука, і покладатися на сукупність усталених

уявлень. Наука – це високоорганізована та високоспеціалізована діяльність по виробництву знань, сукупність об'єктивних знань, соціальний інститут.

Питання 2. Основне завдання науки — виявлення об'єктивних законів дійсності, а її головна мета — істинне знання. Критеріями науковості, які відрізняють науку від інших форм пізнання є: об'єктивність, системність, практична націленість, орієнтація на передбачення, суворота доказовість, обґрунтованість і достовірність результатів.

Питання 3. Наукове знання виконує такі функції: описування, пояснення, розуміння і передбачення. Описування – функція наукового знання та етап наукового дослідження, сутність якого у фіксації даних експерименту або спостереження за допомогою певної системи позначень, прийнятих у даній науці (мова, символи, графіки тощо). Пояснення – функція наукового знання, змістом якої є розкриття сутності об'єкта, що вивчається. У науці широко застосовується форма пояснення, що розкриває причини, генетичні, функціональні, субстанційні зв'язки.

Тема 6. Виникнення науки і закономірності її розвитку

Мета вивчення: осмислити феномен виникнення науки, визначити її першоджерела, зв'язок із засадами людського буття. З'ясувати зв'язок науки і практики

Зміст заняття:

1. Основні історичні етапи розвитку науки
2. Закономірності розвитку науки
3. Загальні моделі розвитку науки у сучасній зарубіжній філософії (К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд, Ст.Тулмін)

Основний зміст:

Питання 1. Науковому знанню передувало донаукове знання, так зване стихійно-емпіричне, буденне пізнання, яке виникає разом з формуванням людського суспільства і здійснюється людьми в процесі всіх видів їхньої життєдіяльності. Наука у власному розумінні слова народилася в Європі лише

в XVI-XVII ст., В період, звичайно іменованій великої наукової революцією. Її виникнення пов'язане з діяльністю таких учених, як Галілей, Кеплер, Ньютон. До цього часу слід віднести народження власне наукового методу, який характеризує специфічне співвідношення між теорією та експериментом.

Питання 2. Наукове пізнання являє собою відносно самостійну, цілеспрямовану пізнавальну діяльність, яка складається із взаємодії таких компонентів: 1) пізнавальної діяльності спеціально підготовлених груп людей, які досягли певного рівня знань, навичок, розуміння, виробили відповідні світоглядні та методологічні установки з приводу своєї професійної діяльності; 2) об'єктів пізнання, які можуть не збігатися безпосередньо з об'єктами виробничої діяльності, а також практики в цілому; 3) предмета пізнання, який детермінується об'єктом пізнання і проявляється в певних логічних формах; 4) особливих методів та засобів пізнання; 5) уже сформованих логічних форм пізнання та мовних засобів.

Питання 3. Карл Поппер розглядав науку як систему, що змінюється і розвивається. Цей аспект аналізу науки він представив у вигляді концепції зростання наукового знання. Науково-дослідна програма (НДП) – основне поняття концепції науки Імре Лакатоса. Згідно з його точкою зору, вона є основною одиницею розвитку і оцінки наукового знання. Розвиток наукового знання Томас Кун представив як процес зміни парадигм.

Тема 7. Сутність наукового пізнання

Мета вивчення: осмислити логічну структуру науки, з'ясувати чим є наукове знання, які існують основні форми раціонального логічного мислення

Зміст заняття:

- 1.Форми становлення і розвитку наукового знання: факт, проблема, ідея, гіпотеза
- 2.Структура і функції наукової теорії. Закон як основний елемент теорії
- 3.Основи науки та їх структура

Основний зміст:

Питання 1. Формами наукового пізнання: є ідея, проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція. Проблема – це суб'єктивна форма вираження необхідності розвитку знання, яка відображає суперечність між знанням і дійсністю або протиріччя в самому пізнанні; вона є одночасно засобом і методом пошуку нових знань. Постановка проблеми – це вихід з сфери вже вивченого у сферу того, що ще належить вивчити. Проблема як знання про незнання відображає негативний момент проблемної ситуації, який свідчить про обмеженість суб'єкта, його пізнавальних та практичних можливостей на певному етапі розвитку.

Питання 2. Теорія – це найбільш адекватна форма наукового пізнання, система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка має злагоджену логічну структуру і дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта. Вона дає істинне знання та пояснення певної сфери об'єктивної дійсності, дає змогу зрозуміти її загальні, необхідні, суттєві, внутрішні закономірні властивості та зв'язки.

Питання 3. Серед основних компонентів особливої уваги заслуговують ідеали і норми наукового пізнання. Це сукупність концептуальних, ціннісних, методологічних та інших установок, що притаманні даній науці на кожному конкретно-історичному етапі розвитку. Наукова картина світу – цілісна система уявлень про загальні властивості та закономірності дійсності, побудована в результаті узагальнення і синтезу фундаментальних наукових понять і принципів.

Тема 8. Методологічний арсенал науки

Мета вивчення: осмислити методологічний арсенал науки, з'ясувати особливості методологічної ситуації в сучасній філософії

Зміст заняття:

1. Сутність і структура наукового методу пізнання
2. Метод, методологія, методика
3. Класифікація методів

Основний зміст:

Питання 1. У сучасній філософії проблеми методології та методу обговорюються у філософії науки, системному підході, синергетиці, феноменології та ін. Сучасна методологія уникає крайніх оцінок методологічних програм або абсолютизації будь-якої з них, що мало місце у минулому. Багатьма дослідниками обґрунтовується методологічний плюралізм (тобто різні методологічні підходи). У сучасній науці склалася багаторівнева концепція методологічної теорії.

Питання 2. Методологія науки розглядається як сукупність пізнавального інструменту (методологічні підходи, принципи, методи тощо), як філософська дисципліна, котра вивчає цей інструментарій і умови його продуктивного застосування. Таке розуміння віддзеркалює суть методології науки, але не охоплює різновиди методологічного дослідження і через це може розглядатися як вузьке поняття. У широкому розумінні методологія науки являє собою філософську дисципліну про генезис, будову і функціонування наукового знання, його трансформацію в пізнавальний інструментарій, тобто в науковий метод.

Питання 3. Окрім специфічних методів емпіричного і теоретичного рівня наукового пізнання, застосовуються також загальнонаукові, загальнологічні методи, які є всезагальними методами і засобами пізнання та мислення. До них належать: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, моделювання, ідеалізація. Вони використовуються як на емпіричному так і на теоретичному рівнях.

ГЛОСАРІЙ

А

- Академічна свобода – право науковців і педагогів вибирати теми досліджень.
- Аксіологія – наука про цінності освіти і науки.
- Априорне знання – знання незалежне від досвіду.
- Адаптація – процес пристосування особистості до освітнього середовища.

Б

- Базові компетентності – фундаментальні навички для професійної діяльності.
- Біхевіоризм – психологічна теорія поведінки як основа навчання.
- Базис знань – фундаментальні знання в системі освіти.
- Багатомірність освіти – інтеграція різних форм знань і методів.
- Біоетика – етичні питання у сфері освіти і науки.

В

- Виховання – цілеспрямований процес формування особистості.
- Верифікація знань – перевірка достовірності наукових даних.
- Відповідальність – здатність усвідомлювати наслідки освітньої діяльності.

Г

- Герменевтика – мистецтво тлумачення текстів і знань.
- Гуманістична педагогіка – освіта, орієнтована на розвиток особистості.
- Гносеологія – філософське вивчення природи пізнання.
- Глобалізація освіти – інтеграція освітніх систем у світовому контексті.
- Грамотність – здатність ефективно оперувати знаннями та навичками.

Д

- Дидактика – наука про принципи і методи навчання.
- Дисципліна – систематизована сукупність знань у навчальному процесі.
- Дослідження – процес здобуття нових знань.

- Демократизація освіти – забезпечення доступу до навчання для всіх.

Е

- Емпіризм – джерело знань через досвід і спостереження.
- Етика освіти – моральні принципи освітнього процесу.
- Естетичне виховання – розвиток естетичного смаку та цінностей.
- Експеримент – метод перевірки наукових гіпотез.
- Екологічна освіта – навчання основам взаємодії людини і природи.

Ж

- Життєвий досвід – основа для формування знань та цінностей.
- Життєва філософія – роздуми про сенс і цінності життя в освітньому контексті.

З

- Знання – систематизована інформація, що використовується для пізнання.
- Зміст освіти – сукупність тем, предметів і навчальних програм.
- Здатність – природна або набута якість для виконання діяльності.
- Здібності – психофізичні або інтелектуальні ресурси особистості.

І

- Інноваційна освіта – використання нових методик та технологій.
- Ідентичність – усвідомлення себе в системі освіти і суспільства.
- Ідея освіти – концептуальне розуміння мети навчання.
- Імплементация – впровадження освітніх стратегій і знань на практиці.

К

- Критичне мислення – здатність аналізувати і оцінювати інформацію.
- Компетентності – інтегровані знання, уміння і навички.
- Концептуалізація – створення теоретичних моделей та концепцій.
- Когнітивні процеси – психічні процеси пізнання та навчання.
- Креативність – здатність генерувати нові ідеї та рішення.

Л

- Логіка – наука про закони правильного мислення.

- Лідерство в освіті – здатність організовувати та мотивувати учнів і колег.
- Літературна педагогіка – використання художніх текстів у навчанні.
- Лекція – форма організованого викладу навчального матеріалу.
- Лабораторна робота – практичне застосування знань у дослідженнях.

М

- Метод – спосіб досягнення навчальної мети.
- Мораль – система норм поведінки у суспільстві.
- Модульне навчання – структуризація курсу на самостійні блоки.
- Менторство – наставництво у професійній та освітній діяльності.
- Медіаосвіта – навчання критичного використання інформаційних ресурсів.

Н

- Наука – систематизоване знання про природу і суспільство.
- Навчальна діяльність – цілеспрямоване засвоєння знань і умінь.
- Нормативна база – закони та правила, що регулюють освіту.
- Навички – сформовані здібності до виконання завдань.
- Набуття компетентностей – процес освоєння знань і умінь.

О

- Освіта – систематичний процес передачі знань, умінь і цінностей.
- Освітня політика – стратегія розвитку освіти на різних рівнях.
- Освітній простір – сукупність умов і ресурсів для навчання.
- Обдарованість – здібності до високих досягнень у навчанні чи творчості.
- Оцінювання – процес визначення рівня знань та компетентностей.

П

- Педагогіка – наука про закономірності та методи виховання і навчання.
- Парадигма науки – основна концептуальна основа досліджень у певній галузі.
- Пізнання – процес здобуття знань про світ.

- Професійна компетентність – інтеграція знань, умінь та цінностей для роботи.
- Прогресивна освіта – підхід, що орієнтований на інновації та розвиток особистості.

Р

- Рефлексія – аналіз власного навчання, досвіду та діяльності.
- Раціоналізм – напрям філософії, що вважає розум основним джерелом знання.
- Розвиток особистості – процес удосконалення психічних і соціальних якостей.
- Рольова соціалізація – освоєння соціальних ролей через освіту.
- Результативність навчання – досягнення запланованих освітніх цілей.

С

- Суб'єкт пізнання – особа, що здобуває знання.
- Соціалізація – процес інтеграції людини у суспільство.
- Самоосвіта – свідоме здобуття знань без формального навчання.
- Система освіти – організована структура навчальних закладів і програм.
- Синтез знань – об'єднання різних дисциплін у цілісне розуміння.

Т

- Технології навчання – методи і засоби організації освітнього процесу.
- Тестування – метод перевірки знань і умінь.
- Творчість – здатність генерувати нові ідеї і рішення.
- Трансформаційна освіта – зміни у навчанні для розвитку особистості.
- Теорія освіти – наукове осмислення цілей і процесів навчання.

У

- Університетська освіта – високий рівень освіти у наукових закладах.
- Універсалії освіти – загальні принципи і цінності навчання.
- Уміння – сформовані практичні навички.
- Успішність – результативність освітньої діяльності.

- Участь у дослідженні – активне включення здобувача у науковий процес.

Ф

- Філософія – наука про загальні закони буття, знання і цінностей.
- Філософія науки – вивчення природи, структури та методів наукового знання.
- Філософія освіти – дослідження сенсу, мети і цінностей освіти.
- Формування компетентностей – розвиток знань, умінь і цінностей у студентів.
- Феномен освіти – сутність освітнього процесу і його вплив на особистість.

Х

- Характер навчання – особливості освітнього процесу (активний, пасивний, інтерактивний).
- Хмарні технології – використання онлайн-сервісів у навчанні.
- Хронологія науки – історичний розвиток наукових ідей.
- Харизма викладача – здатність мотивувати та залучати студентів.
- Характеристика компетентності – опис знань, умінь і навичок для роботи.

Ц

- Цінності освіти – основні принципи, що визначають мету навчання.
- Цілепокладання – визначення мети навчального процесу.
- Циклічність навчання – повторення матеріалу для закріплення знань.
- Цілісність освіти – гармонійне поєднання знань, умінь та цінностей.
- Цифрова грамотність – здатність ефективно використовувати ІТ-технології в навчанні.

Ч

- Часова організація навчання – планування та розподіл освітніх занять.
- Чинник розвитку – умова або фактор, що сприяє прогресу освіти.
- Чуттєве пізнання – сприйняття і засвоєння знань через органи чуття.

- Чесність у навчанні – дотримання етичних норм освітньої діяльності.
- Членування знань – структуризація навчального матеріалу на логічні блоки.

Ш

- Школа – базова освітня установа для здобуття знань.
- Шкільна програма – план навчання за певним предметом.
- Шляхи навчання – різні методи та засоби оволодіння знаннями.
- Широта освіти – охоплення різних галузей знань.
- Шлях саморозвитку – особистий освітній і професійний прогрес.

Щ

- Щоденна практика – регулярне застосування знань на практиці.
- Щирість викладача – чесність і відкритість у спілкуванні зі студентами.
- Щільність знань – інтенсивність навчальної інформації.

Ю

- Юніт навчання – окремий блок або модуль навчального курсу.
- Юридична освіта – знання правових основ для професійної діяльності.
- Юридичні норми в освіті – закони та правила, що регулюють навчальний процес.
- Юридичне мислення – логіка і аргументація у сфері права і освіти.

Я

- Якість освіти – відповідність навчання стандартам та очікуванням суспільства.
- Явища навчання – конкретні процеси та події у освітньому процесі.
- Ясність викладу – зрозумілість і доступність навчального матеріалу.
- Якість пізнання – ступінь достовірності і глибини отриманих знань.

КОНТРОЛЬНІ ТА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ»

1 варіант

I РІВЕНЬ

1. Філософія освіти як самостійна галузь дослідження виокремилася у:

- а) X ст.
- б) XV ст.
- в) XX ст.

2. Перші платні вчителі мудрості:

- а) моїсти
- б) софісти
- в) легісти

3. Монополія церкви у вихованні та освіті мала місце в добу:

- а) античності
- б) середньовіччя
- в) Просвітництва

4. Деперсоналізація знань стає потребою суспільства:

- а) архаїчного
- б) аграрного
- в) індустріального

5. Філософ, той, „що не писав”:

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Арістотель

6. Який із наведених принципів не характерний для антропологічного підходу:

- а) цілісності
- б) свободи
- в) детермінізму

7. Середньовічна система мислення і освіти, яка продовжила на ґрунті християнської догматики певні традиції античної філософії є:

- а)софістика
- б)схоластика
- в)еклектика

8.Філософія освіти – це дисципліна, яка вивчає процеси освіти:

- а)в Україні
- б)у сучасному світі
- в)взагалі

9.Теза: «Людина – міра всіх речей» характерна для:

- а)соціоцентризму
- б)натуралізму
- в)антропоцентризму

10.Києво-Могилянська колегія була школою:

- а)спеціальною
- б)професійною
- в)загальноосвітньою

II РІВЕНЬ

- 1.Предмет філософії освіти.
- 2.Завдання філософії освіти.
- 3.Розкрийте комплексний (синтетичний) характер філософії освіти.

III РІВЕНЬ

- 1.Основні філософсько-освітні ідеї античності. Прокоментуйте їхнє значення в сучасній освітній і суспільно-політичній практиці, роль філософів і філософії у вихованні і суспільному житті.
- 2.Чи набула філософія освіти статусу раціонально оформленого дискурсу? Обґрунтуйте відповідь.

2 варіант

I РІВЕНЬ

1. Хто заснував у Афінах філософську школу, що отримала назву Академії?

а)Сократ

б)Платон

в)Аристотель

2.Закони логіки сформулював:

а)Сократ

б)Платон

в)Аристотель

3.Вивчення граматики, риторики, діалектики передбачала програма:

а)тривіуму

б)квадріуму

4.Схоластичний тип філософії був характерним для:

а)античності

б)середньовіччя

в)Нового часу

5.Сцієнтична модель освіти сформувалася у добу:

а)античності

б)середньовіччя

в)Нового часу

6.Вимога „очистити” знання від філософії притаманна:

а)позитивізму

б)екзистенціалізму

в)інтуїтивізму

7.Індустріальна доба сформувала соціальний попит на особу:

а)релігійну

б)фахівця

в)універсальну

8.Стародавні українські вчителі належали до верстви:

а)духовенства

б)землеробів

в)чиновників

9. Категоричний імператив як основний закон етики сформулював:

а) Ім. Кант

б) О. Конт

в) Т. Кун

10. Вчителі філософії, які навчали мистецтву сперечатися і перемагати за будь-яку ціну:

а) пацифісти

б) софісти

в) структуралісти

II РІВЕНЬ

1. Окресліть проблемне поле філософії освіти.

2. Сутність і форми освіти.

3. Назвіть напрями некласичної філософії, в яких підіймаються проблеми освіти і виховання.

III РІВЕНЬ

1. Поясніть, під впливом яких факторів філософія освіти виокремила в самостійну галузь досліджень у структурі філософських знань. На Ваш погляд, цей процес є виправданим і доцільним чи, навпаки, безпідставним „множенням” теорій?

2. У чому полягає освітня функція самої філософії? Прокоментуйте відповідь.

3 варіант

I РІВЕНЬ

1. Сцієнтична модель освіти орієнтована на:

а) науку

б) мистецтво

в) релігію

2. Засновник перипатетичної школи:

а) Зенон

б) Арістотель

в)Епікур

3. Вивчення арифметики, геометрії, астрономії і музики передбачала програма:

а)тривіуму

б)квадріуму

4.Рационалізму, ясності понять, точності, лаконічності потребувала доба виробництва:

а)аграрного

б)індустріального

5.Загальнообов'язковим моральним принципом, яким мають керуватися всі люди незалежно від походження, за Кантом є:

а)категоричний імператив

б)серединний шлях

в)національно-патріотичне виховання

6.Г.Сковорода зосереджував увагу на проблематиці:

а)науково-природничій

б)етико-гуманістичній

в)суспільно-політичній

7.Гуманітарно-культурологічні підходи до виховання та освіти мають місце у філософії:

а)позитивізму

б)прагматизму

в)екзистенціалізму

8.Ідея гармонійного і естетичного виховання домінувала у філософії:

а)давньокитайській

б)давньогрецькій,

в)давньослов'янській.

9.Ідея синові шанобливості („сяо”) активно розроблялася у філософії:

а)Китаю,

б)Франції,

в)Німеччини.

10.Нова концепція людини як суб'єкта культури з'являється у філософії:

а)Плотіна

б)Тертуліана

в)Канта

II РІВЕНЬ

1.Предмет і завдання філософії освіти.

2.Ідеал людини доби Ренесансу.

3.Назвіть прояви домінування релігії в середньовічній системі освіти і виховання.

III РІВЕНЬ

1.Поясніть, чому проблеми освіти набувають актуальності на межі ХХ-ХХІ ст. Назвіть проблеми сучасної освіти в Україні.

2.Ідеї якого мислителя щодо освіти видаються Вам найбільш цікавими і чому? Вони залишаються актуальними чи втратили свою значимість у сьогоднішній?

4 варіант

I РІВЕНЬ

1.Виховання любові до Бога, набуття уміння розуміти смисл Біблійних текстів було метою освіти в добу:

а)античності

б)середньовіччя

в)Ренесансу

2.Філософ епохи Відродження, що написав твір „Утопія”, в якому висловив ідею про обов'язкову участь всіх громадян у продуктивній праці, поєднання її із загальною освітою:

а)Т.Мор

б)М.Монтень

в)Л.Альберті

3. Трансформацію античної мудрості в християнську традицію

здійснював:

- а) Арістотель
- б) Августин
- в) Авенаріус

4. Традиційне навчання в Україні XIV- XVI ст. спиралося на:

- а) церковно-богослужбові книги
- б) енциклопедії
- в) орфографічні словники

5. Гуманітаризація освіти – це:

- а) збільшення кількості гуманітарних дисциплін
- б) збільшення кількості гуманітарних дисциплін і поширення цінностей гуманізму
- в) навчання національною мовою

6. Згідно із даоською філософією, людина має слідувати:

- а) закону Неба
- б) принципу переможної недіяльності
- в) категоричному імперативу

7. Теза про те, що людина від народження є «чистою дошкою» належить:

- а) Декарту
- б) Лейбніцу
- в) Локку

8. Перші політехнічні школи з'явилися у суспільстві:

- а) аграрному
- б) індустріальному
- в) постіндустріальному

9. Перші філософські експертизи освітніх програм були здійснені в університеті:

- а) Колумбійському (США)
- б) Київському національному (Україна)

10. Освітньо-виховні ідеї Конфуція характеризуються:

- а) демократизмом
- б) авторитаризмом
- в) діалогічністю

II РІВЕНЬ

1. Поясніть смислову багатозначність терміну філософія освіти.
2. Філософія освіти у системі гуманітарного знання.
3. Простежте розвиток філософсько-педагогічної думки 17-18 ст.

III РІВЕНЬ

1. Охарактеризуйте мету освітнього процесу. Вона є сталою чи варіативною? Обґрунтуйте відповідь.
2. Поясніть зміст принципу «спорідненої праці» у філософії Г. Сковороди як передумови на шляху людини до щастя. Він втратив чи зберіг свою актуальність зараз?

5 варіант

I РІВЕНЬ

1. Перші університети з'являються в добу:

- а) античності
- б) середньовіччя
- в) сучасності

2. Перші філософські експертизи освітніх програм були здійснені у:

- а) XVIII ст.
- б) XIX ст.
- в) XX ст.

3. Принцип пайдейї як неподільної єдності освіти і виховання мав місце у філософії:

- а) давньосхідній
- б) давньогрецькій
- в) давньослов'янській

4.Тривіум і квадріум були основою світської освіти:

- а)античності
- б)середньовіччя
- в)Нового часу

5.Ідею гуманістичної освіти та розвитку самосвідомості особистості висував і обґрунтовував:

- а)Макіавеллі
- б)Гумбольд
- в)Ніцше

6.У Києво-Могилянській Академії могли навчатися:

- а)виключно українці
- б)молодь православного світу

7.Ідея універсальної освіченості притаманна філософсько-педагогічній концепції:

- а)позитивізму
- б)марксизму
- в)екзистенціалізму

8.Шкільна освіта в Україні XV-XVI ст. мала характер виключно:

- а)церковно-релігійний
- б)гуманітарно-культурологічний
- в)природничо-технологічний

9.Тези про трудову школу мали місце у філософії:

- а)прагматизму
- б)структуралізму
- в)феноменології

10.Сцієнтична модель освіти орієнтована на домінування в освітньому процесі:

- а)віри
- б)пояснення
- в)розуміння

II РІВЕНЬ

- 1.Філософсько-педагогічні ідеї в Києво-Могилянській академії.
- 2.Завдання філософії освіти.
- 3.Гуманізація сучасної освіти.

III РІВЕНЬ

- 1.Прокоментуйте заклики Руссо: «Будь людиною!» і Локка: «Виховайте джентльмена!» Чи втратили вони сьогодні значимість в освітній практиці і в суспільному житті?
- 2.Чи актуальним є протиставлення Ч. Сноу двох культур в європейській культурі другої половини ХХ ст.

6 варіант

I РІВЕНЬ

1.Необхідність гармонії розуму, добра, краси відстоював:

- а)Геракліт
- б)Сократ
- в)Діоген

2.Хто з філософів ХVІІІ ст. написав трактат «Про розум»:

- а)Гельвецій
- б)Локк
- в)Дідро

3.Індивідуальне учнівство домінувало в:

- а)ремісництві
- б)політехнічній школі
- в)університеті

4.Кому належить вислів: «Знання – це сила»:

- а)Платону
- б)Бекону
- в)Декарту

5. Розуміння освіти як сходження індивіда до всезагального досвіду і знання є характерними для:

- а) Канта
- б) Гегеля
- в) Фейєрбаха

6. Філософсько-педагогічні погляди Аристотеля мали спрямованість:

- а) евдемоністичну
- б) гедоністичну
- в) егоїстичну

7. Кому належить заклик «Нічого занадто!»:

- а) Арістотелю
- б) Марксу
- в) Камю

8. Острозька школа ставила своїм завданням боротися з:

- а) латиною та унією
- б) православ'ям
- в) язичництвом

9. Ідея зближення освіти, виховання і життя належить:

- а) Августину
- б) Дьюї
- в) Дамаскіну

10. Основна чеснота людини за Платоном:

- а) мудрість,
- б) хоробрість,
- в) поміркованість.

II РІВЕНЬ

1. Що таке тривіум і квад्री ум як історичні форми шкільної полідисциплінарності

2. В чому полягала ідея естетизму як основа античного виховного ідеалу.

3. Освіта як предмет філософської рефлексії.

III РІВЕНЬ

1. Охарактеризуйте співвідношення і взаємозв'язок культури, філософії, науки і освіти.

2. Прокоментуйте протистояння науково-технічного (сциєнтичного) та гуманітарного (антисциєнтичного) підходів до освіти в межах некласичної філософії.

7 варіант

I РІВЕНЬ

1. Людина в системі освіти:

а) суб'єкт

б) об'єкт

в) суб'єкт і об'єкт

2. Ідеалопокладаючою функцією освіти є:

а) відбір найбільш талановитих

б) формування у молодого покоління настанов, життєвих ідеалів

в) підготовка до виконання виробничих операцій

3. Основа особистості закладена в:

а) генетичних програмах

б) акті божого творіння

в) системі діяльності і спілкування

4. Освіта - це:

а) виховний процес

б) соціокультурний процес

в) здобуття професійних навичок

5. Освіта буває:

а) суто формальною

б) формальною і неформальною

в) суто неформальною

6. Сучасна школа повинна:

- а) навчити мислити, сформувати творчу особистість
- б) допомогти знайти певний фах
- в) розвивати пам'ять, навчити читати і писати

7. Селективною функцією освіти є:

- а) трансляція і розповсюдження культури у суспільстві
- б) відбір найбільш талановитих
- в) формування у молоді ідеалів

8. Централізована система освіти призводить до:

- а) сурової регламентації навчання
- б) демократизму
- в) дилетантизму

9. Небажання молоді людини брати на себе обов'язки і відповідальність:

- а) інфантилізм
- б) бюрократизм
- в) снобізм

10. Прийняття людиною норм і цінностей, включення їх у внутрішній світ людини:

- а) адаптація
- б) інтеріоризація

II РІВЕНЬ

1. Назвіть канали реалізації неперервної освіти.
2. Розкрийте зміст соціально-економічної функції освіти
3. Назвіть ознаки інституалізації освіти

III РІВЕНЬ

1. У чому проявляється ліквідація державної монополії на освіту в Україні? На Ваш погляд, це є негативним чи позитивним процесом в освітній ситуації та суспільному житті.
2. Основним звинуваченням традиційної системи освіти є те, що вона пристосовує учнів до школи, а не навпаки. Чи існують підстави для такого

звинувачення, чи підтримуєте його Ви (скористайтеся прикладами зі своєї педагогічної практики)?

8 варіант

I РІВЕНЬ

1. Пристосування людини до нових умов, норм, цінностей:

- а) адаптація
- б) інтеріоризація
- в) диференціація

2. Поняття «Людина», «індивід», «особистість» є:

- а) ідентичними
- б) неідентичними

3. «Природне і соціальне перебувають у вічному антагонізмі» – це положення притаманне філософській позиції:

- а) епікуреїзму
- б) психоаналізу
- в) герменевтиці

4. Загальнокультурною функцією освіти є:

- а) відтворення і трансляція культури у суспільстві
- б) формування ідеалів у молодого покоління
- в) здійснення диференційованого підходу до осіб

5. Антропологічний поворот у філософії відбувся у:

- а) XIII ст.
- б) XVII ст.
- в) XX ст.

6. Як співвідносяться освіта та самоосвіта:

- а) тотожні (співпадають)
- б) як ціле і частина

7. Біологічні форми успадкування досвіду:

- а) інстинкти

б)традиції

в)теорії

8.В Україні освіта і церква:

а)відокремлені

б)активно співпрацюють

в)ігнорують одна одну

9.Ознакою інституалізації освіти є:

а)підвищення зарплат освітянам

б)поява закладів освіти, соціальної групи, що професійно займається освітньою діяльністю, норм, які регулюють процес освіти і виховання

в)поява нових методик навчання

10.Психологізаторські концепції особистості у філософії започатковані:

а)Фройдом

б)Марксом

в)Поппером

II РІВЕНЬ

1.Назвіть і охарактеризуйте функції неперервної освіти.

2.Чи існує зв'язок між рівнем розвитку економіки і рівнем розвитку освіти?

3.Чи містить освіта елемент уніфікації? Обґрунтуйте відповідь.

III РІВЕНЬ

1.Яким чином освіта впливає на формування і прояв сутнісних сил людини?

2.Поясніть як глобалізаційні процеси впливають на інтернаціоналізація освіти. На Ваш погляд, це покращує загальний освітній рівень чи погіршує його?

9 варіант

I РІВЕНЬ

1.Соціальні форми успадкування досвіду:

а)генетичні програми

б)навчання, виховання

в)інстинкти

2.До проблем кризи культури в сучасній філософії апелюють:

а)Ортега-і-Гассет, Ясперс

б)Ламетрі, Гельвецій

в)Карнап, Кун

3.Теза про те, що зачатки трудової діяльності в поєднанні з природним добром зумовили трансформацію людини сформульована:

а)Кантом

б)Енгельсом

в)Гайдеггером

4.В Україні функціонування системи освіти визначає:

а)церква

б)держава

в)родина

5.Масова школа як етап становлення соціального інституту освіти виникає в:

а)I-III ст.

б)XIII-XV ст.

в)XIX-XX ст.

6.Метою сучасної освіти є:

а)розвиток творчого потенціалу особистості

б)гуманітарна підготовка

в)науково-технічна підготовка

7.Сутнісні риси людини є:

а)сталою даністю при народженні

б)набуваються у процесі життєдіяльності

в)визначаються Божим провидінням

8.Концепція постіндустріального суспільства була розроблена:

а)Ароном, Тофлером

б)Енгельсом, Марксом

в)Поппером, Лакатосом

9.Формою професійної освіти є:

а)школа

б)гуртки

в)університети

10.Зоологічний індивідуалізм та егоїзм приборкуються:

а)грошима і славою

б)мораллю і правом

в)наукою

II РІВЕНЬ

1.Охарактеризуйте таку функцію освіти як функція соціальної мобільності і соціальної селекції.

2.Назвіть прояви демократизації сучасної освіти.

3.У чому полягає національна спрямованість освітнього процесу?

III РІВЕНЬ

1.Чи вважаєте ви недоцільним відрив освіти від політики і обов'язок «виховувати так, щоб не повторився Освенцім» (Адорно)? Ідеологізація навчання є бажаною чи ні?

2.По філософському осмисліть співвідношення в людині природного і соціального.

10варіант

I РІВЕНЬ

1.Формою непрофесійної освіти є:

а)школа

б)інститут

в)університет

2.Перехід від уніфікованої державної освіти до різноманітних освітніх форм сприяє:

а)централізації освіти

б) демократизації освіти

в) дегуманізації освіти

3. Філософська традиція, яка пояснює людину як таку, що формує себе, набуває сутності, формує власну духовність, представлена у вченнях:

а) Керкегора, Маркса

б) Ламетрі, Гельвеція

в) Спенсера, Конта

4. Людину як істоту передусім релігійну, моральну, розумну розглядають концепції:

а) біологізаторські

б) культурологізаторські

в) психологізаторські

5. Традиція згідно з якою тіло розглядається як обмеженість (темниця) душі йде від:

а) Платона і християнства

б) Фейєрбаха і атеїзму

в) Поппера і позитивізму

6. Приховані (латентні) функції освіти досліджував:

а) Вебер

б) Мертон

в) Камю

7. Особистісна орієнтація сучасної освітньої парадигми проявляється в:

а) збільшенні кількості дисциплін

б) зміні системи оцінювання знань

в) розвитку творчого потенціалу особистості

8. Висунув тезу «кінця історії», аналізував негативні аспекти і соціальні ризики постіндустріального суспільства:

а) Карнап

б) Фреге

в) Фукуяма.

9.Прямий зв'язок між біологічними особливостями людини і злочинною поведінкою вбачав:

- а)Ломброзо
- б)Дюркгейм
- в)Сартр

10.Якісним результатом освіти є:

- а)зріст, вага, об'єм
- б)вік, стать, національність
- в)знання, вміння, навички

II РІВЕНЬ

- 1.Назвіть проблеми сучасної освіти в Україні.
- 2.У чому проявляється гуманізація освіти?
- 3.Охарактеризуйте освіту як особливий вид духовного виробництва і соціальний інститут

III РІВЕНЬ

- 1.Поясніть як освіта здійснює функцію соціального контролю. Сприяє вона при цьому формуванню вільної особистості і прояву сутнісних сил людини, чи породжує «одномірну», «масову» людину?
- 2.Чи поділяєте Ви думку Вольтера про те, що «тільки освічена людина є вільною»? Аргументуйте відповідь.

11 варіант

I РІВЕНЬ

1.Абсолютизація соціального фактору у формуванні особистості:

- а)пансоціологізм
- б)панбіологізм
- в)пантеїзм

2.Демократизація освіти проявляється у:

- а)збільшенні фінансування освіти
- б)створенні експериментальних та альтернативних шкіл

в)створенні єдиних стандартів освітніх програм

3.За Конституцією України повна загальна освіта є:

а)бажаною

б)обов'язковою

в)недоступною

4.Освічена людина:

а)володіє уривками інформації

б)володіє цілісним об'ємом знань

в)знається в архітектурі

5.Норми та ідеали вчительської та учнівської поведінки підтримуються:

а)традицією

б)закріплюються в статутах

в)традицією і закріплюються в статутах

6.Наявність єдиних підручників і єдиних навчальних програм сприяє:

а)демократизації освіти

б)уніфікації освіти

7.Людина підпорядковується:

а)законам живої природи

б)законам соціуму

в) законам живої природи і законам соціуму

8.Гуманітаризація освіти передбачає:

а)збільшення кількості гуманітарних дисциплін

б)особистісний розвиток

в)комп'ютеризацію навчання

9.Так звана «класична система освіти (школи)» формувалася під впливом ідей:

а)Галілея, Коперніка, Ньютона

б)Каменського, Песталоцці, Дістервега

в)Ейнштейна, Планка, Фарадея

10. Діалог, герменевтичне «слухання» інтенцій учня, «адвокатський захист» учня від шаблонних вимог є метою підходів до сучасної освіти:

- а) гуманітарного
- б) емпірико-аналітичного

II РІВЕНЬ

1. Переваги і недоліки платної освіти.
2. Прослідкуйте взаємозв'язок і взаємодію соціальних інститутів держави і освіти.
3. Приховані (латентні) функції освіти (за Мертоном).

III РІВЕНЬ

1. Мета і особливості реконструкції системи освіти України в контексті глобалізаційних процесів в сучасності.
2. У чому проявляється діалогічність європейської системи освіти. Чому зростає потреба в діалогічності і толерантності сучасної культури, як це відображається в сучасній освітній практиці.

12 варіант

I РІВЕНЬ

1. Абсолютизація біологічного фактору у формуванні особистості:

- а) пансоціологізм
- б) панбіологізм
- в) пантеїзм

2. Демократизація освіти передбачає:

- а) монополію держави на освіту
- б) ліквідацію монополії держави на освіту

3. Орган управління освітою в Україні:

- а) церква
- б) Міністерство освіти і науки
- в) родина

4.Ідея «індустрії» в освіті та «абстрактної людини» притаманна напрямам у філософії освіти:

- а)гуманітарним
- б)емпірико-аналітичним

5.Гуманітарний напрям у філософії освіти був започаткований:

- а)Дільтеєм
- б)Конттом
- в)Марксом

6.Допускає формування в освітньому процесі активності, сенсів, установок, цілей принцип:

- а)натуралізм
- б)науково-детерміністський
- в)культурологічний

7.Сучасна система освіти в основних рисах склалася в:

- а)I-III ст.
- б) XIII-XIV ст.
- в)XVIII-XIX ст.

8.Формальним результатом освіти є:

- а)атестат, диплом
- б)прибуток, слава
- в)характер, темперамент

9.Освіта по формі буває:

- а)професійною
- б)непрофесійною
- в) професійною і непрофесійною

10.Класно-урочна система характеризує систему освіти:

- а)традиційну
- б)нетрадиційну

II РІВЕНЬ

1.Назвіть і розкрийте сутність функцій освіти.

2.Тенденції розвитку сучасної освіти.

3.У чому проявляється збільшення соціального попиту на освіту.

III РІВЕНЬ

1.Яку роль відіграє освіта в механізмах соціальної взаємодії, в особистому і публічному житті людини?

2.Чи поділяєте ви точку зору, згідно з якою криза сучасної освіти є відображенням духовної ситуації часу – «кризи сенсу» - труднощів у визначенні життєвих пріоритетів в умовах науково-технічної цивілізації? Чи є підстави говорити про кризу сучасної освіти? Обґрунтуйте відповідь.

КОНТРОЛЬНІ ТА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

1 ВАРІАНТ

I рівень

1. Наука як соціальний інститут виникла в:

- а) V - VI ст. до н. д.
- б) V - VI ст. н. д.
- в) XVI – XVII ст. н. д.

2. Процедура, яка встановлює хибність гіпотези, теорії або іншого наукового ствердження в результаті їх емпіричної перевірки називається:

- а) спостереженням
- б) верифікацією
- в) фальсифікацією

3. Цілісна система уявлень про загальні властивості та закономірності дійсності, яка побудована в результаті узагальнення та синтезу фундаментальних наукових понять та принципів, це:

- а) наукова картина світу
- б) структура науки
- в) мова науки

4. Парадигма становлення та самоорганізації відповідає:

- а) класичній науці

б) некласичній науці

в) постнекласичній науці

5. Перетворення науки в безпосередню продуктивну силу суспільства характерно для:

а) античності

б) Нового часу

в) ХХ століття

6. Постнекласична картина світу розроблена з урахуванням досягнень:

а) І. Пригожина

б) Г. Менделя

в) Е. Маха

7. Світоглядна позиція, заснована на переконанні, що наукове пізнання – найвища культурна і достатня умова для орієнтації людини у світі:

а) сцієнтизм

б) редуccionізм

в) віталізм

8. Наука набуває визначену галузеву структури в добу:

а) античності

б) середньовіччя

в) сучасності

9. Філософське вчення, що піддає сумніву можливість достовірного пізнання світу– це:

а) скептицизм

б) сцієнтизм

в) соліпсизм

10. Завданням фундаментальних наук є:

а) пізнання законів дійсності

б) організація законів дійсності

в) практичне застосування результатів досліджень

II рівень

1. Наукові революції і перебудова основ науки.
2. Охарактеризуйте «антисцієнтизм» як напрямок філософської думки.

III рівень

1. Проаналізуйте співвідношення науки та філософії, науки та релігії, філософії та релігії в поясненні картини світу. Ці форми пояснення дійсності посилюють одна одну чи послаблюють? Аргументуйте свою позицію.
2. Б. Рассел сказав: «Найобізнаніші люди найбільш сумно налаштовані у сприйнятті майбутнього». Ваше ставлення до цих слів.

2 ВАРІАНТ

I рівень

1. Наука, як соціальний інститут виникла в:

- а) Європі
- б) Китаї
- в) Індії

2. Суб'єкт науки це:

- а) науковий факт
- б) окремий дослідник, наукове співтовариство
- в) окремий дослідник

3. Розкриття взаємозв'язку наук на засадах певних принципів та критеріїв, вираження їх зв'язку в логічно обґрунтованому розташуванні є:

- а) періодизацією науки
- б) класифікацією науки
- в) синтезом наук

4. Парадигма відносності, дискретності, вірогідності, додатковості відповідає

- а) класичній науці
- б) некласичній науці
- в) постнекласичній науці

5. Сукупність моральних імперативів, норм, які прийняті в даній науковій спільноті, має назву:

- а) онтології науки
- б) гносеології науки
- в) «етосу науки»

6. Раціональний рівень пізнання характеризує:

- а) відчуття
- б) мислення
- в) уявлення
- г) інтуїція

7. Проблема динаміки наукового знання є центральною у філософії:

- а) позитивізму
- б) постпозитивізму
- в) неопозитивізму
- г) марксизму

8. Філософський напрям, що вважає розум єдиним джерелом і критерієм пізнання:

- а) редукціонізм
- б) раціоналізм
- в) релятивізм
- г) інтуїтивізм

9. Співвідношення повсякденного та потойбічного світу є головною проблемою картини світу:

- а) повсякденної
- б) філософської
- в) наукової
- г) релігійної

10. На основі яких теорій ґрунтується наукова картина світу Нового часу:

- а) теорія відносності
- б) квантова механіка

- в) класична механіка
- г) психоаналітична теорія

II рівень

1. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.
2. Етичні проблеми науки XXI ст.

III рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вирішити дилему сцієнтизм – антисцієнтизм? Якщо «так», то яким чином?
2. Концепція критичного раціоналізму К. Поппера.

3 ВАРІАНТ

I рівень

1. Першим ввів до пізнання експеримент, який спирається на суворий кількісно – математичний опис:

- а) Платон
- б) Г. Галілей
- в) К. Маркс

2. Те, що вивчає дана наука або наукова дисципліна є:

- а) суб'єктом науки
- б) об'єктом науки
- в) метою наукової діяльності

3. Виділення якісно своєрідних етапів розвитку науки є:

- а) періодизацією науки
- б) класифікацією науки
- в) синтезом наук

4. Парадигма жорстокого детермінізму відповідає:

- а) класичній науці
- б) некласичній науці
- в) постнекласичній науці

5. Відокремлення наук, перетворення окремих «зародків» наукових знань на самостійні науки та розгалуження останніх в наукові дисципліни почалося в:

- а) V – VI ст.
- б) XVI – XVII ст.
- в) XX ст.

6. Класичній картині світу відповідає графічний образ:

- а) прогресивно спрямованого лінійного розвитку з жорстокою детермінацією
- б) синусоїди, що охоплює магістральну лінію розвитку
- в) деревоподібної гілчастої графіки

7. Філософ, який понад усе ставив філософію, вважаючи науку і релігію другорядними:

- а) М. Гайдеггер
- б) Г. Гегель
- в) К. Ясперс

8. Завданням наукового пізнання є:

- а) формування смаків
- б) з'ясування об'єктивних законів дійсності
- в) поширення комп'ютерної грамотності
- г) підвищення освітнього рівня населення

9. Рух пізнання від загального до окремого:

- а) дедукція
- б) синтез
- в) індукція
- г) абстрагування

10. Стійкість науково-дослідних програм аналізував:

- а) І. Лакатос
- б) К. Попер
- в) К. Ясперс
- г) К. Маркс

II рівень

1. Дайте характеристику закону в науці.
2. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.

III рівень

1. Охарактеризуйте етапи еволюції наукової картини світу.
2. Давні греки розуміли під діалектикою мистецтво вести ефективну суперечку. Який сучасний зміст цього поняття?

4 ВАРІАНТ

I рівень

1. Точка зору, згідно з якою, поява науки зумовлена цілком та повністю зовнішніми для неї обставинами – соціальними, економічними та ін., має назву:

- а) екстерналізм
- б) інтерналізм
- в) діалектика

2. Різні науки про один і той же об'єкт мають:

- а) однакові предмети дослідження
- б) різні предмети дослідження
- в) предмети дослідження, які перетинаються

3. Об'єктний стиль мислення, прагнення пізнати предмет сам по собі, безвідносно до умов його вивчення суб'єктом, характерним для:

- а) класичної науки
- б) некласичної науки
- в) постнекласичної науки

4. Висловлення «Знання – сила» належить:

- а) Платону
- б) Ф.Бекону
- в) Ім. Канту

5. Форма метафізичного мислення, для якої характерною застиглість, нерухомість, прагнення до авторитарності, перебільшення значення абсолютного моменту в істині, монополізуючи її, є:

- а) нігілізмом
- б) догматизмом
- в) діалектикою

6. Філософ, який непримиренно ставився до релігії, а філософію вважав нижчою за науку:

- а) Б. Рассел
- б) І. Кант
- в) Г. Гегель
- г) К. Маркс

7. Логічний ланцюг «Доля-Боги-Космос-поліс-людина» в ієрархізації макрокосмосу і мікрокосмосу характеризує традицію світорозуміння:

- а) греко-античну
- б) іудо-християнську
- в) природничу

8. Ідеї циклічності часу характеризували філософію доби:

- а) античності
- б) Нового Часу
- в) середньовіччя
- г) Відродження

9. Вища форма організації знання:

- а) судження
- б) ідея
- в) гіпотеза
- г) категорія
- д) теорія

10. Зведення наукового знання лише до емпіричного рівня, пониження або заперечення теоретичного пізнання:

- а) редукціонізм
- б) емпіризм
- в) конформізм
- г) раціоналізм

II рівень

1. Дайте визначення теорії.
2. Соціальна сутність та функції науки.

III рівень

1. Охарактеризуйте основні критерії науковості.
2. Що означає «теоретичний анархізм» в гуманітарних науках, чи виправдане його існування?

5 ВАРІАНТ

I рівень

1. Точка зору, згідно з якою, основною рушійною силою розвитку науки є фактори, пов'язані із внутрішньою природою наукового знання: логікою вирішення її проблем, співвідношення традицій та новацій та ін., має назву:

- а) екстерналізм
- б) інтерналізм
- в) діалектика

2. Засновані на фактах проблеми та наукові передбачення є:

- а) емпіричним досвідом
- б) засадами теорії
- в) гіпотезами

3. Наука, яка відмовляється від об'єктивізму та уявлення про реальність як щось незалежне від засобів його пізнання, суб'єктивного фактору, є

- а) класичною наукою
- б) некласичною наукою
- в) постнекласичною наукою

4. Філософсько-світоглядна позиція, згідно з якою, наука вважається вищою понад усе і її необхідно занурювати в якості еталону і абсолютної соціальної цінності у всі форми людської діяльності характерна для:

- а) сцієнтизму
- б) антисцієнтизму
- в) концептуалізму

5. Відокремлення наук, перетворення окремих «зародків» наукових знань на самостійні науки та розгалуження останніх в наукові дисципліни, має назву:

- а) інтеграції наук
- б) теоретизація наук
- в) диференціація наук

6. Наукове пізнання характеризує:

- а) суб'єктивізм
- б) монополія на істину
- в) доказовість
- г) еkleктизм
- д) догматизм

7. Ідеологом «наукового анархізму» був:

- а) Ф. Ніцше
- б) С. Тулін
- в) К. Поппер
- г) П. Фейєрабенд

8. Відтворення в науці того, що вже було зроблено іншими без посилання на них, це:

- а) плагіат;
- б) фальсифікація
- в) ігнорування
- г) імітація

9. Світоглядна позиція, що тлумачить науку як ворожу силу, наполягаючи на обмеженості і не гуманності науки:

- а) волюнтаризм
- б) сцієнтизм
- в) антисцієнтизм
- г) фаталізм.

10. Зазначте форму позанаукового знання:

- а) хімія
- б) астрологія
- в) астрономія

II рівень

1. Концепції істини у філософії.
2. Критерії науковості знань.

III рівень

1. Визначте співвідношення світоглядних, філософських, методологічних, логіко-гносеологічних і соціологічних аспектів науки.
2. Охарактеризуйте тенденції розвитку сучасної науки.

6 ВАРІАНТ

I рівень

1. Процес установлення істинності наукових стверджень шляхом їх емпіричної перевірки є:

- а) спостереженням
- б) «верифікацією»
- в) «фальсифікацією»

2. Сукупність певних концептуальних, ціннісних, методологічних та ін. настанов, притаманних науці на кожному конкретно – історичному етапі її розвитку, є:

- а) структурою наукового пізнання
- б) ідеалами і нормами наукового пізнання

в) науковою картиною світу

3. Наука, яка враховує співвіднесеність характеру знань про об'єкт, які отримуються, не тільки з особливістю засобів та операцій діяльності суб'єкта, який пізнає, але й з ціннісно-цільовими структурами, є:

а) класичною наукою

б) некласичною наукою

в) постнекласичною наукою

4. Філософсько-світоглядна позиція, прихильники якої піддають різкій критиці науку і техніку, які не здатні забезпечити суспільний прогрес, покращення життя людей, характерна для:

а) сцієнтизму

б) антисцієнтизму

в) концептуалізму

5. Поєднання, взаємопроникнення, синтез наук та наукових дисциплін, об'єднання їх та їх методів в єдине ціле, має назву:

а) інтеграція наук

б) теоретизація наук

в) диференціація наук

6. Форми логіцизму філософії надають:

а) Б. Рассел

б) В. Дільтей

в) К. Юнг

г) Д. Мур

7. Форма знання, основою якого є передбачення, сформульоване за допомогою певних фактів, але це знання є невизначеним і потребує уваги:

а) гіпотеза

б) теорія

в) ідея

г) концепція

д) синтагма

8. Яке поняття характеризує наукову картину світу:

- а) сновидіння
- б) матерія
- в) інтуїція

9.Методологічний принцип, який полягає в абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, а також моральних норм і принципів:

- а) догматизм
- б) скептицизм
- в) релятивізм
- г) детермінізм

10. Гуманістичні цілі науки, спрямовані на збереження біосфери землі окреслював у своїх працях:

- а) П. Кюрі
- б) Ч. Дарвін
- в) В. Вернадський
- г) К. Ліней

II рівень

- 1.Метод, методологія, методика: сутність та співвідношення понять.
2. Поясніть сутність детермінізму та індетермінізму.

III рівень

1. Визначте, чим відрізняється наукове знання від різних форм знання ненаукового. Поясніть причини популярності паранауки в сучасному суспільстві.
2. Поясніть у чому полягає специфіка природничо-наукової картини світу.

7 ВАРІАНТ

I рівень

1. Метод дослідження це:

- а) спосіб пізнання
- б) рівень узагальнення теорії

в) практичне втілення теорії

2. «Методологічна ейфорія» це:

а) відсутність будь-якого методу пізнання

б) перебільшення значення методу, вважаючи його більш важливим, ніж сам предмет дослідження

в) неподільність методу та істини

3. Зібрання та розроблення ефективних способів використання та застосування певних методів у конкретних ситуаціях пізнання та діяльності є:

а) теорія

б) методологія

в) методика

4. Метод розкладання фактів на елементарні складники має назву:

а) аналіз

б) синтез

в) індукція

5. Напрямок у філософії і науці, який визнає справжніми знаннями ті, що базуються на досягненнях позитивних наук, а тому не потребують філософії:

а) екзистенціалізм

б) позитивізм

в) прагматизм

6. Розділ філософського знання, філософсько-методологічна наука про знання, у деяких країнах – перш за все та переважно – про наукове знання, має назву:

а) епістемологія

б) онтологія

в) гносеологія

7. Філософський напрямок, що ставить своїм основним завданням аналіз природної мови строгими методами:

а) лінгвістична філософія

б) конструктивізм

в) герменевтика

8. Відношення до якості знання, коли вони сприймаються як достовірні, хоча мають такий ступінь неповноти, який реально виводить їх за межі достовірності, є

а) помилка

б) хиба

в) заблудження

9. Система теоретичних, методологічних та аксіологічних установок, які взяті за зразок розв'язування наукових задач і які поділяють всі члени наукового співтовариства:

а) програма

б) проект

в) парадигма

10. Предмет, що є частиною зовнішнього матеріального світу, сферою пізнання, діяльності людини:

а) суб'єкт

б) об'єкт

в) феномен

II рівень

1. Яке питання перебуває у центрі полеміки екстерналістів - інтерналістів?

2. Визначте, що таке гносеологія та яке місце вона займає в системі філософського знання.

III рівень

1. Охарактеризуйте характер взаємозв'язків і перспективи взаємодії науки і освіти в сучасному світі.

2. Поясніть і порівняйте сутність класичного, некласичного і постнекласичного типу наукової раціональності.

8 ВАРІАНТ

I рівень

1. Основна функція методу:

- а) комунікація в спільноті вчених
- б) внутрішня організація та регулювання процесу пізнання або практичного перетворення того чи іншого об'єкту
- в) формування світогляду вченого

2. Методологія пізнання по відношенню до теорії пізнання за обсягом:

- а) вужче
- б) ширше
- в) дорівнює одне одному

3. Методи, які покладаються в основу самої дії пізнання та в обґрунтування будь-яких методів, мають назву:

- а) частково-наукових
- б) загальнонаукових
- в) всезагальних

4. Метод поєднання елементарних складників в складніше цілісне явище має назву:

- а) аналіз
- б) синтез
- в) індукція

5. Якісний стрибок у структурі і динаміці розвитку продуктивних сил, корінна перебудова технічних основ матеріального виробництва на основі перетворення науки в провідний чинник виробництва, в результаті якого відбувається трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне:

- а) науково-технічна революція
- б) наукова революція
- в) культурна революція

6. Одна із фундаментальних наукових дисциплін, що вивчає пізнання, його роль у людській життєдіяльності, рушійні сили, суперечності пізнання, критерії та ознаки істинних знань має назву:

- а) епістемологія
- б) онтологія
- в) гносеологія

7. Створення понять, учень, теорій, концепцій є результатом:

- а) чуттєвого рівня пізнання
- б) раціонально-логічного рівня пізнання
- в) синтезувального рівня пізнання

8. Соціокультурна орієнтація, основана на широкій критиці науки як соціального інституту і форми осягнення світу, що розглядає науку як загрозу існуванню цивілізації:

- а) сцієнтизм
- б) антисцієнтизм
- в) агностицизм

9. Доказ того, що вірогідний факт або твердження є істинним:

- а) верифікація
- б) фальсифікація
- в) демаркація

10. Цілісна система уявлень про загальні властивості і закономірності об'єктивного світу:

- а) наукова картина світу
- б) метод наукового пізнання
- в) гіпотеза

II рівень

1. Філософська теорія пізнання.
2. Раціональне та ірраціональне в структурі філософського дискурсу.

III рівень

1. Чи поділяєте Ви точку зору, що без культурної, духовної, моральної людини досягнення науково-технічного прогресу мало чого варті, більш того, можуть бути навіть загрозливими. Аргументуйте відповідь.
2. Охарактеризуйте і порівняйте моделі розвитку науки в концепціях К. Поппера та Т. Куна.

9 ВАРІАНТ

I рівень

1. Який філософ прагнув створити такий метод, який міг би стати «органомом», знярядям для забезпечення людиною панство над природою, вважаючи таким методом індукцію:

- а) Р. Бекон
- б) Ф. Бекон
- в) Р. Декарт

2. Здатність людської свідомості (і думки) у процесі сприйняття дійсності сприймати і себе саму:

- а) сублимація
- б) рефлексія
- в) констатація

3. В сучасній науці спостерігається ситуація:

- а) методологічного плюралізму
- б) методологічного негативізму
- в) методологічного монізму

4. Рух думки від окремих часткових фактів до ідей узагальнень має назву:

- а) аналіз
- б) індукція
- в) дедукція

5.Сприйняття людиною чого-небудь (тверджень, свідчень, фактів тощо) як істинних, правдивих іноді без попередньої перевірки на основі тільки

внутрішнього, суб'єктивного переконання, що не потребує більш ніяких доказів:

а) сумнів

б) віра

в) скепсис

6. Надмірне наголошування на цінності та незмінності знань, ідей та принципів є:

а) нігілізмом

б) діалектикою

в) догматизмом

7. Експеримент, досвід, практика є формою:

а) чуттєвого рівня пізнання

б) раціонально-логічного рівня пізнання

в) синтезувального рівня пізнання

8. Філософський напрямок, згідно з яким основним джерелом та критерієм достовірності знань є розум:

а) інтуїтивізм

б) ірраціоналізм

в) раціоналізм

9. Методологічний напрям в історії і філософії науки, що визнає рушійною силою розвитку науки внутрішні, інтелектуальні (філософські, власне наукові) фактори

а) екстерналізм

б) інтерналізм

в) гностицизм

10. Науково обґрунтоване припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, вимагає перевірки досвідом або підтвердження фактами для того, щоб стати достовірною науковою теорією:

а) гіпотеза

б) проблема

в) теорія

II рівень

1. На чому наголошують представники екстерналізму та інтерналізму?
2. У чому полягає сенс контрверзи сцієнтизм - антисцієнтизм?

III рівень

1. Постпозитивізм: головні ідеї та персоналії.
2. Охарактеризуйте прикметні особливості постнекласичної науки.

10 ВАРІАНТ

I рівень

1. Хто з філософів розробив дедуктивно-раціоналістичний метод:

- а) Ф. Бекон
- б) Р. Декарт
- в) В. Лейбніц

2. Радикальна зміна процесу та змісту наукового пізнання, пов'язана з переходом до нових теоретичних і методологічних передумов, до нової системи фундаментальних понять і методів, до нової наукової картини світу:

- а) культурна революція
- б) наукова революція
- в) контрреволюція

3. Ретельне описування того, що і як ми маємо у свідомості, має назву:

- а) діалектики
- б) феноменології
- в) герменевтики

4. Рух думки від загальних ідей до фактів (індивідуальних тверджень) має назву:

- а) аналіз
- б) індукція
- в) дедукція

5.Визнання загальної об'єктивної закономірності й причинної зумовленості всіх явищ природи і суспільства:

- а) індетермінізм
- б) детермінізм
- в) софізм

6. Висловлення сумніву, як у позитивних можливостях пізнання, так і в його повній неспроможності є:

- а) скептицизмом
- б) діалектикою
- в) догматизмом

7. Свідомо фіксований досвід застосування теорій, учень, концепцій у реальному історичному житті певних соціальних груп, суспільств і т. ін. є:

- а) спостереженням
- б) експериментом
- в) практикою

8. Відповідність знань та уявлень дійсності є:

- а) кореспондентською концепцією істини
- б) конвенціональною концепцією істини
- в) прагматичною концепцією істини

9. Механічне поєднання різнорідних, часто протилежних принципів, поглядів, теорій, стилів:

- а) діалектика
- б) метафізика
- в) еkleктика

10.Уявлення про наукове знання як найвищу цінність найбільш притаманне:

- а) аграрному суспільству
- б) індустриальному суспільству
- в) постіндустріальному суспільству

II рівень

1. Типологія наукових методів.
2. Соціальна сутність та функції науки.

III рівень

1. Охарактеризуйте і порівняйте моделі розвитку науки в концепціях К. Поппера і І. Лакатоса.
2. Назвіть та охарактеризуйте закономірності розвитку науки.

11 ВАРІАНТ

I рівень

1. Хто з філософів розробив діалектико-матеріалістичний метод:

- а) І.Кант
- б) Г.Гегель
- в) К.Маркс

2. Подія або явище дійсності, зафіксовані засобами, що викликають довіру науки та описані за допомогою наукових понять або категорій є:

- а) науковою теорією
- б) науковим методом
- в) науковим фактом

3. Філософська категорія для позначення істотного, сталого, повторюваного, спільного для зв'язків між предметами і явищами:

- а) гіпотеза
- б) проблема
- в) закон

4. Форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань:

- а) гіпотеза
- б) теорія;
- в) аксіома

5. Наукова теорія є:

- а) методом пізнання
- б) формою пізнання
- в) результатом пізнання

6. Людина, що постає вихідним пунктом життєвої та пізнавальної активності, що здобуває знання, вибудовує теорії та концепції, є:

- а) об'єктом пізнання
- б) метою пізнання
- в) суб'єктом пізнання

7. Процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле:

- а) диференціація
- б) інтеграція
- в) ідентифікація

8. Концепція, згідно з якою, істиною слід вважати те, що більшість людей погоджуються визнавати таким, є:

- а) кореспондентською концепцією істини
- б) конвенціональною концепцією істини
- в) прагматичною концепцією істини

9. Спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети:

- а) метод
- б) методика
- в) методологія

10. Перебільшення ролі практики в пізнанні може призвести до:

- а) раціоналізму
- б) прагматизму
- в) емпіризму

II рівень

1. Наукове та позанаукове знання. Критерії науковості знань.

2. Основні філософські позиції, що виникають на ґрунті тлумачення можливостей людського пізнання.

III рівень

1. Людиномірність постнекласичної науки: основні проблеми та суперечності.
2. У якому сенсі є протилежними поняття раціоналізм та ірраціоналізм? Чи можливий, на Ваш погляд, абсолютний критерій раціоналізму?

12 ВАРІАНТ

I рівень

1. Методологічний негативізм це:

- а) недооцінка методу в пізнанні
- б) використання в пізнанні декількох різних методів
- в) використання в пізнанні одного методу

2. Спеціальна частина певної галузі наук, яка опікується збиранням, осмисленням та обґрунтуванням методів, що в ній застосовуються є:

- а) науковою теорією
- б) науковою методологією
- в) науковим фактом

3. Методологічний принцип, який полягає в абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, а також моральних норм і принципів:

- а) догматизм
- б) релятивізм
- в) деконструкція

4. Метод застосування символічних позначень для виявлення однорідних одиниць (рис) фактів має назву:

- а) синтез
- б) ідеалізація
- в) формалізація

5. Позиція у підході до пізнання, яка заперечує принципову можливість мати істинні знання, або мати можливість надійно оцінювати знання щодо їх відношення до істини це:

- а) гностицизм

б) агностицизм

в) догматизм

6. Здогад, безпосереднє осягнення істини без наукового досвіду й логічних умовиводів:

а) інтуїція

б) ерудиція

в) верифікація

7. Концепція істини як ступеня корисності, ефективності, практичної виправданості знання, є:

а) кореспондентською концепцією істини

б) конвенціональною концепцією істини

в) прагматичною концепцією істини

8. Перебільшення ролі досвіду в пізнанні призводить до:

а) раціоналізму

б) прагматизму

в) емпіризму

9. Філософська концепція, згідно з якою наукові теорії й поняття є наслідком угоди між ученими:

б) креаціонізм

в) концептуалізм

г) конвенціалізм

10. Методологічний підхід у сфері гуманітарних досліджень, процес осмислення і процедура розуміння:

а) герменевтична інтерпретація

б) темпоральна локація

в) феноменологічна інтенція

г) XX – XXI ст.

II рівень

1. Характерні ознаки класичного раціоналізму.

2. Основні історичні етапи розвитку науки.

III рівень

1. Як Ви розумієте необхідність свободи критики та недопустимість догматизму в науці? Аргументуйте свою позицію.
2. Поясніть причини і наведіть приклади поглиблення та поширення процесів математизації та комп'ютеризації у сучасній науці.

ТЕМИ ЕСЕ

1. Наука і освіта: сучасні трансформації.
2. Освіта як предмет філософської рефлексії.
3. Парадигмальний статус філософії освіти.
4. Протистояння емпірико-аналітичного та гуманітарного напрямів у дискусіях про освіту.
5. Філософія Ж.-Ж. Руссо про соціальну сутність особистості.
6. Методологія філософії прагматизму, екзистенціалізму, постмодернізму в сучасних підходах до процесів освіти людини (на вибір студента).
7. Формування індивідуальності людини як практичне завдання освіти і масове суспільство.
8. Освіта та її аксіологічні виміри.
9. Екологічна компонента в освіті ХХІ століття.
10. Філософія та освіта як основа інтелектуального і духовного розвитку особистості.
11. Освіта та самоосвіта в реаліях сучасного світу.
13. Надбання, проблеми і суперечності глобалізованого світу.
14. Гендерна рівність як прояв демократизації сучасної освітньої практики.
15. Сучасна освітня практика і майбутнє людства: проблеми, пошуки, сподівання.
16. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України.
17. Використання інформаційних технологій в освіті: здобутки і ризики.
18. Українська наука і освіта як фундамент стратегії випереджального розвитку України.
19. Ринок освітніх послуг в Україні.
20. Академічна мобільність в обґрунтуванні засад розвитку вищої освіти.
21. Наука та культура.
22. Філософія в епоху віртуалізації культури.
23. Науки про природу і науки про культуру (В. Дільтей, Г. Риккерт).

24. Методологія соціальних наук К. Поппера.
25. Філософія науки: історичні форми взаємозв'язку.
26. Концепція науки і розвитку наукового знання К. Поппера.
27. Поняття наукової раціональності та її моделі.
28. Наукова картина світу та її функції в дослідницькому процесі.
29. Особливості стилю мислення в сучасній науці.
30. Наука як діяльність, соціальний інститут і система знання.
31. Наука і постіндустріальний світ.
32. Роль науки в процесі формування особистості в сучасному суспільстві.
33. Наука як теорія і метод.
34. Сутність і структура наукового методу пізнання.
35. Класифікація методів дослідження.
36. Філософська методологія, її світоглядний, евристичний і прогностичний потенціал.
37. Системно-структурна організація Універсуму.
38. Динамічна організація буття. Рух і розвиток.
39. Наука в контексті соціокультурної динаміки і кризи техногенної цивілізації.
40. Майбутнє науки як філософська проблема.
41. Наука як феномен техногенної цивілізації.
42. Класичний, неklasичний і постнеklasичний типи наукової раціональності.
43. Специфіка становлення наукової свідомості в культурних традиціях Заходу і Сходу.
44. Образ науки в культурі постмодерну.
45. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
46. Наукові революції і перебудова основ науки.
47. Етичні проблеми науки ХХІ ст.
48. Динаміка науки як процес породження нового знання.
49. Постнеklasична наука і зміна світоглядних орієнтацій техногенної цивілізації.
50. Соціально-гуманітарні науки: виникнення, особливості, методологія.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Наука і освіта як предмет філософської рефлексії.
2. Загальна характеристика основних проблем філософії науки.
4. Наука в системі культури. Багатоаспектність феномена науки.
5. Співвідношення світоглядних, філософських, методологічних, логіко-гносеологічних і соціологічних аспектів науки.
6. Соціальна сутність та функції науки.
7. Виникнення науки і закономірності її розвитку.
8. Основні історичні етапи розвитку науки.
9. Гносеологічна проблематика в історико-філософському дискурсі.
10. Концепції істини у філософії.
11. Постпозитивізм: головні ідеї та персоналії.
12. Концепція критичного раціоналізму К. Поппера.
13. Теорія наукових революцій Т. Куна.
14. Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса.
15. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
16. Наукове знання як система, його особливості і структура.
17. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.
18. Диференціація та інтеграція наук.
19. Наукова картина світу, її історичні форми і функції.
20. Форми становлення і розвитку наукового знання: факт, проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
21. Тенденції розвитку сучасної науки.
22. Ідеали та норми наукового дослідження.
23. Сутність і структура науково-пізнавальної діяльності.
24. Раціональне та ірраціональне в пізнавальній діяльності.
25. Рівні і форми пізнання.
26. Критерії науковості знань.
27. Класифікація наук.

28. Наукове та позанаукове знання в сучасній культурі.
29. Структура і функції наукової теорії. Закон як ключовий елемент теорії.
30. Методологічний арсенал науки.
31. Наука як теорія і метод.
32. Сутність і структура наукового методу пізнання.
33. Класифікація наукових методів.
34. Характеристика методів емпіричного дослідження.
35. Характеристика методів теоретичного дослідження.
36. Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності.
37. Метод і методологія.
38. Метод, методологія і методика: сутність і співвідношення понять.
39. Технократія і технофобія як крайні світоглядні оцінки НТР і її соціальних наслідків.
40. Етичні проблеми науки XXI ст. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
41. Філософсько-педагогічні ідеї античності.
42. Категоричний імператив І. Канта як основа освітньо-педагогічних взаємодій.
43. Філософсько-педагогічні ідеї Г. Сковороди в сучасній освітній практиці.
44. Принцип «спорідненої праці» у філософії Г. Сковороди та його актуальність у сучасній освітній практиці.
45. Вища освіта в Україні в контексті сучасних цивілізаційних змін.
46. Філософія освіти в структурі філософських знань.
47. Умови та фактори виникнення філософії освіти. Комплексний (інтегративний) характер філософії освіти.
48. Етико-філософські засади освітнього процесу.
49. Протистояння науково-технічної та гуманітарно-культурологічної парадигм в дискусіях про освіту.
50. Сутність і функції неперервної освіти.
51. Освітні ідеї в некласичній філософії (позитивізм, прагматизм, екзистенціалізм).

52. Соціокультурні контексти освіти : освіта і держава, освіта і наука, освіта і церква, освіта і родина.
53. Феномен особистості і філософське осмислення можливостей освіти.
54. Роль освіти в динаміці механізмів соціальної взаємодії, в особистому і публічному житті сучасної людини.
55. Мета і особливості трансформації системи освіти в Україні в контексті глобалізаційних процесів сучасності.
56. Освіта як чинник стратифікації суспільства та соціальної мобільності.
57. Наука і освіта: характер взаємозв'язків і перспективи взаємодії.
58. Сутність і форми демократизації сучасної освіти.
59. Освіта як стратегічний ресурс розвитку суспільства. Вплив глобалізації на сучасні університети.
60. Освіта в інформаційному суспільстві: проблеми і перспективи.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Алексейчук І.С. та ін. Філософія освіти і науки: навч. посіб. 2-ге вид. переробл. та доповн. Слов`янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2019. 365 с.
2. Андрущенко В. П. [за наук. ред.] Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 348 с.
3. Бліхар В.С., Цимбалюк М.М., Гайворонюк Н.В., Левкулич В.В., Шандра Б.Б., Свищо В.Ю. Філософія: підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
4. Гоян І.М., Матвієнко І.С., Сторожук С.В. Філософія науки: навчальний посібник. За ред. С.В. Сторожук. 4-те видання, виправлене і доповнене. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. 420 с.
5. Гьосле В. Кав`ярня мертвих філософів. Київ: Новий Акрополь, 2020. 256 с.
6. Дзьобань О. П. Філософія науки: підручник. ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
7. Ємельяненко Г.Д., Абизова Л.В. Філософія освіти і науки: концепції, методологія, сучасні виклики [Електронний ресурс]: навч. посіб. Вид. друге переробл. та доповн. Дніпро-Слов`янськ, 2025. 199 с.
8. Ємельяненко Г.Д., Абизова Л.В., Радзієвська О.В. Стратегії розвитку філософії освіти і науки у XXI столітті: навчальний посібник. Слов`янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 280 с.
9. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-тє видання, виправлене та доповнене. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 296 с.
10. Скіннер Кріс. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного. Пер. з англ. Г. Якубовська. Харків: Ранок Фабула, 2020. 272 с.
11. Вінчестер Саймон. Перфекціоністи. Як інженери створили сучасний світ. Пер. з англ. Є. Даскал. Харків: Віват, 2019. 448 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/item/1739-filosofia.html>
2. Бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
3. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки КНУ імені Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
4. Закон України "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Інститут філософії імені Г. Сковороди. URL: <https://www.filosof.com.ua>
6. Конспекти лекцій з методичними вказівками з курсу "Новітня філософія науки" для студентів філософського факультету. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/nov-lekci.htm>
7. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
8. Кун Г. Структура наукових революцій. URL: <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn.htm>
9. Оцифрований фонд бібліотеки Львівської політехни. URL: <https://librarygo.lpnu.ua/>
10. Посібник «Методологія і організація наукових досліджень». URL: <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
11. Про наукову та науково-технічну діяльність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
12. Рассел Б. Історія західної філософії. URL: <http://litopys.org.ua/russel/rus09.htm>
13. РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18#Text>

14. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. URL: <https://lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/08/Melnyk60h84-2016-ilovepdfcompressed.pdf>
15. Стенфордська енциклопедія філософії. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/education-philosophy>
16. Татаркевич В. Історія філософії. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tatarkevych_Vladyslav/Ist
17. Філософія освіти і науки. URL: <https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2016/NMR/posibniki/F/01.pdf>
18. Читанка з історії філософії. URL: http://lib.sumdu.edu.ua/library/docs/Materiali_do_kyrsiv/chitanka1.pdf
19. Google. Академія. URL: [com/https://scholar.google.com/](https://scholar.google.com/)
20. WEB. URL: <https://web.nlu.org.ua/collection.html?id=389>